GÜZEL AHLÂK (4)

(...dünden devam)

Fahreddîn-i Râzî'nin ahlak görüşü

Kalem Sûresi'nin *"Muhakkak sen büyük bir ahlak üzerindesin!"* meâlindeki 4. yeti münasebetiyle İmam Fahreddîn-i Râzî, Hz. Muham-med'in ahlâkını şöyle anlatmaktadır:

"*uluk* ve *ulk,* ruhsal bir yetenektir ki onunla nitelenen kimse, kolaylıkla güzel işleri yapar. Güzel işleri kolaylıkla yapma durumuna *uluk* denilir. *uluk*'un çoğulu *alâk*tır. Güzel huluk, cimrilikten, kızmaktan, katılıktan uzaklaşmak, sözü ve işi ile kendini insanlara sevdirmek, başkalarıyla ilişkiyi kesmemek; alışverişte ve diğer işlemlerde hoşgörü sâhibi olmakla olur. İbn Abbâs'tan, âyetteki *huluk-i azîm*'in, din anlamına geldiği rivâyet edilmiş ise de bu rivâyet zayıftır. Çünkü insanın iki kuvveti vardır: Nazarî (teorik) kuvvet, amelî (pratik) kuvvet. Din nazarî kuvvete, ahlâk da amelî kuvvete âittir. Birini diğerine yüklemek doğru değildir (Ahlâk, nazarî olan dinin uygulamasıdır. Ahlâk ve din aynı anlama gelmez)"[1].

Âyetlerin bağlamında yüksek ahlâkın büyük önemi vardır. Bundan şu anlam çıkmaktadır: Cinlerin etkisine girmiş bir insan, sözleri dengesiz, tutarsız, deli gibi şaşkın, dünyâya düşkün bir kimsedir. Eğer sen mecnûn olsaydın, sen de kâhinler, sâhirler, şâirler gibi düşük ahlâklı bir dünyâ tutkunu, dengesiz bir kimse olurdun. Oysa sen herkese örnek olacak yüksek bir ahlâk üzerindesin. Söylediğin sözler hikmetle doludur, sözlerin tutarlı, hayâtın, tavır ve hareketlerin son derece ölçülü, ahlâkın yüksek ve olgundur. Bu vasıflar bir cin çarpmışta, bir kâhinde, sâhirde, şâirde, hasılı bir mecnûn(cinlerin etkisinde kalan bir insan)da bulunmaz. Ey Muham-med, sen, Rabbinin yüce ni'metine ermiş bir peygambersin.

Hz. Ayşe (r.a.): *“Allah’ın Elçisi(sav)in ahlâkı Kur'ân idi”*[2] demiştir. Yani onun, Kur’ân âdâbıyla edeplendiğini, emirlerini tuttuğunu, yasaklarından kaçtığını kastetmiştir. Allah’ın Elçisi (sav), her fazîleti, her üstün meziyeti kendinde toplamıştı. Soyu yüksek, zekâ ve anlayışı üstün idi. Bilgisi, utanması, ibâdeti çoktu. Cömert, yiğit, sabırlı, şükredici, mürüvvet, sevgi ve şefkat sahibi, tutumlu, dünyâya değer vermez, alçak gönüllü, âdil, öfkesini yenen, affedici idi. Akrabâyı ziyaret eder, güzel geçinir, tedbirli, güzel yönetir, güzel konuşur idi. Duyuları güçlü, biçimi güzeldi. Bu ve benzeri bütün güzel huylara, fazîlet ve meziyetlere sahipti. Bundan dolayı kendisi: *“Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim”*[3] demiştir. Cüneyd-i Bağdadî: "Allah’tan başka bir şeyi önemse-me-diği için onun ahlâkı, büyük ahlâk diye adlandırılmıştır" demiş-tir[4].

***

---

[1]. Mefâtîhu’l-gayb: 30/80-81

[2] . Müslim, Müsâfirîn: 139

[3] . Muvatta', Husnu’l-huluk: 8

[4] . et-Teshîl: 4/137.